

Motion till riksdagen 2017/18:4014

av **Emma Henriksson m.fl. (KD)**

med anledning av prop. 2017/18:156 Ny lag om tobak och liknande produkter

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen avslår regeringens förslag att införa rökförbud i fler utomhusmiljöer (avsnitt 10.1 i propositionen).
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kommuner bör ges större befogenheter att införa lokala riktlinjer och rökförbud i utemiljöer och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för exponeringsförbud för cigaretter och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen beslutar att anta regeringens förslag till ny lag om tobak och liknande produkter i fråga om 5 kap. 13 § med den ändringen att snusprodukter ska undantas.
5. Riksdagen beslutar att anta regeringens förslag till ny lag om tobak och liknande produkter i fråga om 4 kap. med tillägg att marknadsföring av snusprodukter ska undantas från de föreslagna förändringarna.

Motivering

Tobaksrökning är fortfarande västvärldens enskilt största folkhälsoproblem som kan förebyggas och beskrivs av Världshälsoorganisationen (WHO) som en global epidemi som årligen dödar 5,4 miljoner människor. Rökning är den enskilt största påverkbara orsaken till en rad allvarliga sjukdomar inklusive hjärt-kärl-sjukdomar och cancer.

År 2016 uppmättes sammanlagt omkring en fjärdedel av befolkningen (24 procent) vara dagliga tobaksanvändare (röka och/eller snusa varje dag) i SCB:s undersökning. I CAN:s undersökning av skolelever var det 2017 omkring 6 procent av niondeklassarna som rökte och/eller snusade dagligen eller nästan dagligen, en minskning från runt 12 procent 2000. Andelen sporadiska rökare bland niondeklassarna har minskat från att ligga på en nivå runt 21 procent 2000 till att 2017 uppmätas till ca 7 procent. Bland gymnasieungdomar i årskurs 2 har andelen rökare varit mer stabil sedan mätningarna började 2014. Omkring 7 procent av dessa elever uppgav att de rökte varje eller nästan

varje dag och ytterligare 18 procent uppgav att de rökte sporadiskt. Även om utvecklingen på flera sätt varit positiv så är det enligt Cancerfondens rapport 2018 omkring 16 000 ungdomar som börjar röka varje år. Att hindra nyrekrytering till rökning är högst prioriterat om vi ska nå upp till målsättningen för den världsomspännande ambitionen för Tobacco Endgame, dvs. att mindre än 5 procent av befolkningen röker 2025.

I takt med att färre röker har insjuknandet och dödsfallen på grund av rökning minskat. Men fortfarande insjuknar varje år ca 6 800 personer i cancersjukdomar som är relaterade till rökning och ca 5 200 personer avlider i cancersjukdom på grund av rökning¹. Förutom det mänskliga lidandet för de sjuka och deras anhöriga medför rökning stora samhällskostnader – uppskattningsvis 31,5 miljarder kronor 2015.²

Det är en angelägen uppgift att förbättra folkhälsan genom att förebygga att personer börjar röka och att få fler att sluta. Det ska vara svårt att börja och lätt att sluta röka, framför allt för att färre barn och unga ska börja använda tobaksprodukter. Vi välkomnar därför regeringens förslag att införa tillståndsplikt för tobaksförsäljning, dvs. att butiker som vill sälja varorna måste ansöka om ett tillstånd. Det är en åtgärd som skulle ge en bättre kontroll av tobaksförsäljningen. Även förslaget att förbjuda reklam för tobaksprodukter i affärer och skyltfönster är ett steg i rätt riktning. Med anledning av att snusning är avsevärt mindre hälsofarligt än rökning anser vi dock att denna begränsning i marknadsföring tas bort vad avser snusprodukter vid onlineförsäljning såväl som i fysiska butiker. Snus är förvisso ingen hälsoprodukt. Det är alldeles självklart bäst för den personliga hälsan att avstå från såväl tobaksrökning som bruk av snus, men skillnaden i skadeverknin g mellan cigaretter och snus är avsevärd, dels för den enskilde, dels för omgivningen som inte alls utsätts för samma fara som passivrökning kan innebära.

Reglering av rökning i utomhusmiljöer

Tobacco Endgame – Rökfritt Sverige 2025 är ett opinionsbildningsprojekt som drivs av ett antal organisationer som arbetar tobaksförebyggande. Syftet med projektet är att enas kring ett måldatum då rökningen ska vara starkt reducerad och inte längre utgöra ett dominerande folkhälsoproblem med målet att färre än 5 procent av befolkningen ska vara rökare 2025. Kristdemokraterna ställer sig bakom ambitionen i Tobacco Endgame. Detta arbete bygger framför allt på ökad kunskap, opinionsbildning och att skydda särskilt utsatta grupper. Ökad information, riktade insatser i särskilda miljöer eller mot särskilt utsatta grupper är tillsammans med exponeringsförbud av cigaretter verktyg som kan utnyttjas ytterligare för att minska användningen av tobak. Särskilt bör i sådana insatser lyftas fram vikten av att vi visar hänsyn mot våra medmänniskor.

Redan i dag finns det stöd för att främja rökfria allmänna platser. Tobakslagen säger att alla arbetsplatser ska arbeta aktivt för att försöka minska risken för passiv rökning. Det finns i dag många rökfria arbetsplatser, och kommunerna bör uppmuntras att skapa fler rökfria miljöer. En angelägen uppgift för kommuner och länsstyrelser är att utöva tillsyn på skolgårdar där det ska råda rökförbud. Tobakslagen säger också att man inte får röka på restauranger, i offentliga lokaler eller i lokaler för barnomsorg eller sjukvård. Det är bra.

¹ Cancerfonden.

² Samhällskostnaden för rökning relaterad sjuklighet i Sverige, IHE Rapport 2017:4.

Regeringen föreslår att det ska lagstiftas om att fler platser utomhus ska bli rökfria. Vi ställer oss helt bakom intentionen att minska rökandet i utomhusmiljöer för att ingen ska behöva utsättas för passiv rökning, men vi anser att det egna ansvaret att visa hänsyn för sin omgivning inte går att frammana enbart genom strängare lagstiftning. Ingen borde röka på offentliga platser om det stör någon annan men det är en fråga om allmänt hyfs – inte i första hand en fråga om förbud. På uteserveringar borde det exempelvis vara upp till varje enskild näringsidkare att erbjuda en helt eller delvis rökfri uteservering. Med tanke på den starka opinion som finns för rökfria miljöer torde det dessutom finnas kommersiella incitament för att erbjuda rökfria miljöer även på uteserveringar. Vi yrkar därför på avslag på regeringens förslag att införa förbud mot rökning på uteserveringar.

När det gäller rökning i utomhusmiljöer, i synnerhet sådana där barn och unga vistas naturligt såsom lekplatser, idrottsanläggningar, parker etc. borde det vara ännu mer naturligt att visa hänsyn genom att helt enkelt låta bli att röka så att de stör andra som vistas på platsen. Med civilkurage kan vi hjälpas åt att påminna våra medmänniskor om detta medmänskliga hänsynstagande. För att göra det än mer tydligt att det på denna typ av platser är extra viktigt att tänka på att visa hänsyn vill vi vidga möjligheten för kommuner och andra markägare att genom den lokala ordningsstadgan införa rökfria zoner. Kommuner och andra markägare kan därmed med dekaler och andra påminnelser upplysa om rökfriheten vilket också kan bidra till en ökad medvetenhet om det obehag passivrökning kan orsaka andra. Till skillnad från regeringens föreslagna förbud som bl.a. kritiserats av Lagrådet för att det kommer innebära stora svårigheter att efterfölja så blir det med en reglering av ordningsstadgan upp till den som inför den rökfria zonen att definiera den och därmed se till att den efterföljs. I enlighet med vår kristdemokratiska ideologi ska vi lämna utrymme för den enskilda människans valfrihet. Att genom lag förbjuda något bör därför användas med stor försiktighet och enbart då motsvarande resultat inte går att nå på annat sätt. Lokala ordningsföreskrifter tillsammans med visad hänsyn kan ha samma positiva och normerande effekt som ett nationellt förbud.

Exponeringsförbud för cigaretter

Om regeringen menar allvar med sin vilja att minska användningen av cigaretter anser vi att det är anmärkningsvärt att de avfärdar utredningens skarpaste förslag som har bevisad effekt för att nå målet – exponeringsförbudet. Exponeringsförbud är en beprövad och effektiv tobaksförebyggande åtgärd. I underlaget till den aktuella propositionen går att läsa: ”Exponering för tobaksvaror i butiker har bl.a. befunnits öka sannolikheten för att vara rökare, att röka fler cigaretter, ökad mottaglighet för rökning samt svårigheter att sluta röka. Även barn och ungdomar, som på grund av 18-årsgränsen inte får köpa tobaksvaror, påverkas av kommersiella meddelanden och de synliga förpackningarnas reklameffekt. Forskningen har kunnat visa att ett marknadsförings- och exponeringsförbud på försäljningsställena kan minska ungdomars exponering för tobaksprodukter och påverka deras uppfattning av tobaksmärken. Ungdomar som ofta besöker försäljningsställena med en utbredd marknadsföring har upp till dubbelt så stor risk att börja röka jämfört med andra.” Vidare konstaterar Världshälsoorganisationen WHO i en rapport 2017 med hänvisning till en rad forskningsrapporter att exponering av tobaksförpackningar har stor betydelse för hur attraktiv tobaken upplevs av ungdomar. Exponeringen påverkar ungas attityder till, och uppfattning om, rökning. Sammantaget visar rapporten att exponeringsförbud minskar

rökning bland barn samt leder till färre återfall bland dem som försöker sluta röka. Det kan således konstateras att risken att bli rökare hänger ihop med graden av exponering för tobaksprodukter. Ju högre exponering, desto större risk att bli rökare, särskilt bland unga.

Island var 2001 det första landet som införde exponeringsförbud av tobaksprodukter. Totalt har 20 länder infört exponeringsförbud (2016), inklusive exempelvis Kanada, Irland, Storbritannien, Frankrike, Kroatien, Nya Zeeland, Australien, Ryssland och Thailand. En nylig utvärdering av exponeringsförbudets effekter i samtliga länder med denna reglering visar att antalet vuxna dagligrökare har minskat med 7 procent.³

Varje enskild individs fria val att fortsätta att köpa cigaretter blir inte inskränkt då produkterna fortsatt finns att köpa för dem som frågar efter dem. Skillnaden är att cigaretterna förvaras utom synhåll för kunderna – t.ex. i täckta skåp eller lådor. Med tanke på exponeringsförbudets bevisade effekt för att minska rökningen och för att inte locka barn och ungdomar till att börja använda, samt för att underlätta för de som försöker sluta, anser vi att ett exponeringsförbud om cigaretter bör införas.

Exponeringsförbudet ska enbart omfatta cigaretter, dvs. inte snus. Med anledning av att snusning är avsevärt mindre hälsofarligt än rökning ser vi inga skäl att införa ett exponeringsförbud av snus och motsätter oss även regeringens förslag om att hindra självbetjäning av snus då det inte är proportionerligt i förhållande till snusets skaderisker. Vi avslår därför regeringens förslag angående förbud av självbetjäning av snus.

Värna Sveriges bestämmanderätt över snuset

Den borgerliga regeringen drev i medlemskapsförhandlingarna med Europeiska unionen igenom ett undantag gällande försäljning av snus i Sverige. Vi vill fortsatt tydligt värna Sveriges bestämmanderätt över reglering av snus.

Vi anser att det bör framgå såväl i kommande tobakslag som i den kommande ANDT-strategin att det är en väsentlig skillnad i farlighet mellan tobaksrökning och bruk av snus samt att där så är tillämpligt ersätta begreppet tobaksvaror i lagtexten i den nya tobakslagen med orden ”tobaksvaror avsedda för rökning” eller ”varor avsedda för tobaksrökning”. Det måste i praktisk verklighet och i lagstiftning göras en tydlig åtskillnad mellan tobaksrökning och bruk av snus.

Emma Henriksson (KD)

Annika Eclund (KD)

Magnus Oscarsson (KD)

Lars-Axel Nordell (KD)

Roland Utbult (KD)

³ He et al, Global evidence on the effect of point-of-sale display bans on smoking prevalence, Tobacco Control 2008.